

สมุดไทยและจดดากง

สมุดไทย หรือสมุดข่อย
หรือสมุดกระตาศสา

สมุดชาวเส้นดำ

สมุดไทย เป็นหนังสือของไทยโบราณที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ไม่ได้เขียนเป็นเล่มเหมือนหนังสือในปัจจุบัน เป็นหนังสือที่ใช้กระดาษยาวติดต่อกัน แฉ่นเดี่ยวพับกลับไปกลับมาเป็นเล่ม ความหนา ความบาง ความกว้าง ความยาวเท่าใด แล้วแต่ความต้องการของผู้ใช้

สมุดไทย ส่วนใหญ่ทำมาจากเปลือกของต้นไม้ เช่น ข่อยและสา จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **สมุดข่อย** **สมุดกระตาศสา**

สมุดไทย มีทั้งสมุดคำและสมุดชาว **สมุดคำเส้นขาว** คือ สมุดที่มีพื้นสีดำเขียนตัวอักษรด้วยหมึกสีขาว **สมุดชาวเส้นดำ** คือ สมุดที่มีพื้นสีขาวเขียนตัวอักษรด้วยหมึกสีดำ

อุปกรณ์ที่ใช้เขียนสมุดไทย เรียกว่า **ปากกาหรือปากไก่อ** ทำด้วยไม้หรือชนไก่เหลาแหลมปากให้มีช่องสำหรับให้น้ำหมึกไหล น้ำหมึกสีขาวทำจากการบดหอยมุกให้ละเอียดผสมกับกาวยางมะตูม น้ำหมึกสีดำทำจากเขม่าไฟผสมกับกาวยางมะตูม

สมุดไทยคำที่เก่าแก่ที่สุด คือ พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๒๒๓ สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา

พิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ

<https://museum.coj.go.th/>

ในอดีตสมุทไทยใช้ประโยชน์ในการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับจดหมายเหตุ พงศาวดาร ตำนาน ศาสนา วรรณคดี ตำราในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ตำรากฎหมาย ตำราโหราศาสตร์ ตำราเวชศาสตร์ พระไตรปิฎก เป็นต้น

การป้องกันมิให้สมุทไทยหรือคัมภีร์ใบลานสกปรกง่ายและชำรุด ฉีกขาดก่อนเวลาอันควร ในสมัยโบราณจึงใช้ผ้าห่ออีกชั้นหนึ่งแล้วมัดไว้ด้วยเชือกเส้นเดียวยาวติดต่อกัน เชือกทำจากปอ ป่านหรือไหมก็ได้

การมัดเชือกต้องมัดไปทางด้านขวามือโดยรอบ เมื่อมัดเสร็จแล้ว หนีบปลายเชือกไว้ไม่ต้องผูกเงื่อน ด้านนอกของผ้าที่ห่อจะมี **ฉลาก** คือ บ้ายบอกชื่อสมุทไทยหรือคัมภีร์เสียไว้ที่ด้านหน้า ฉลากนี้ทำด้วยวัตถุชนิดต่าง ๆ ซึ่งจะตกแต่งประดับลวดลายให้ดูงดงาม เช่น ทำด้วยไม้ จะเรียกว่า **ฉลากไม้** ทำด้วยทองเหลือง เรียกว่า **ฉลากทองเหลือง** ทำด้วยงา เรียกว่า **ฉลากงา** ชื่อที่ปรากฏบนฉลากงานี้ เป็นชื่อกฎหมายลักษณะต่าง ๆ ในกฎหมายตราสามดวง

ฉลากงา

ปัจจุบันความนิยมในการใช้สมุทไทย เพื่อใช้ในการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ หดหายไป เนื่องจากมีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการพิมพ์ที่ทันสมัยเข้ามาในประเทศไทย สมุทไทยในปัจจุบันแม้จะมีการทำขึ้นใหม่ แต่ก็ไม่ได้เขียนเป็นหนังสือดังเช่นสมัยโบราณ ความนิยมในการใช้สมุทไทยเขียนหนังสือจึงสิ้นสุดลงในช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว